The background of the image is a spiral-bound notebook with a light-colored, textured cover and a metal spiral binding on the left side. The notebook is open to a page with a faint grid pattern.

Тема 18. Платіжний баланс та макроекономічна рівновага

Тема 18. Платіжний баланс та макроекономічна рівновага

18.1. Економічна сутність платіжного балансу та його структура.

18.2. Принципи побудови платіжного балансу.

18.3. Економічна рівновага платіжного балансу.

18.4. Фактори, що впливають на стан платіжного балансу.

18.5. Регулювання платіжного балансу.

18.6. Платіжний баланс України

18.1. Економічна сутність платіжного балансу та його структура

Платіжний баланс – це:

- балансовий рахунок міжнародних операцій як вартісне вираження всього комплексу світогосподарських зв'язків країни у формі співвідношення надходжень та платежів;
- агреговане віддзеркалення економічних відносин країни з рештою світу протягом певного періоду часу;

- статистичний звіт, де у систематичному вигляді наводяться сумарні дані про зовнішньоекономічні операції цієї країни з іншими країнами світу за певний проміжок часу
- це статистичний звіт, у якому в систематизованому вигляді відображається весь комплекс світогосподарських зв'язків даної країни у формі вартісного співвідношення надходжень та платежів за певний період часу (рік, квартал, місяць);
- систематичні записи усіх економічних угод між резидентами даної країни та рештою країн світу протягом певного періоду (за визначенням МВФ).

Використання даних платіжного балансу

1. Для оцінки кредитоспроможності країни.
2. Як індикатори економічного циклу при аналізі тенденцій економічного розвитку країни.
3. Для складання прогнозів впливу на валютні курси.
4. Для прогнозування подальшої політики уряду.
5. Для аналізу ризиків.
6. Для оцінювання стану економіки країни.

Структура платіжного балансу

РАХУНОК ПОТОЧНИХ ОПЕРАЦІЙ

Операції з реальними цінностями, які відбуваються між резидентами та нерезидентами; операції, пов'язані з безоплатним наданням або одержанням цінностей, які призначені для поточного використання: **товари, послуги, доходи та поточні трансферти.**

1. **Торговельний баланс** — це співвідношення вартості експорту та імпорту. Економічний зміст активу чи дефіциту торговельного балансу щодо конкретної країни залежить від її положення в світовому господарстві, характеру її зв'язків із партнерами та загальної економічної політики.

Інформація Держкомстату, яка базується на даних вантажних митних декларацій та звітах підприємств про товари, які не проходять митне декларування (риба, виловлена в нейтральних водах і продана за кордоном, товари, придбані в портах перевізниками тощо). Для цілей складання платіжного балансу ці дані коригуються за ступенем охоплення (неформальна торгівля) та класифікацію (перерахунок імпорту з цін CIF на ціни FOB, ремонт товарів).

Структура платіжного балансу

2. Баланс послуг та некомерційних платежів

Національний банк України формує в основному за власною базою даних, що включає:

- 2.1) платежі та надходження за транспортні перевезення, страхування, електронний, телекосмічний та інші види зв'язку, міжнародний туризм, обмін науково-технічним і виробничим досвідом, експортні послуги, утримання дипломатичних, торговельних та інших представництв за кордоном, передачу інформації, культурні та наукові обміни, різні комісійні збори, рекламу, організацію виставок, ярмарків, торгівлю ліцензіями, лізингові операції тощо.
- 2.2) за прийнятими у світовій статистиці правилами у розділ "Послуги" входять, як не дивно, виплати прибутків від інвестицій за кордоном та процентів за міжнародними кредитами, хоча за економічним змістом вони звичайно ближчі до руху капіталу;

Структура платіжного балансу

2.3) за методикою МВФ показують односторонні перекази:

2.3.1) *державні операції* – субсидії іншим країнам по лінії економічної допомоги, державні пенсії, внески в міжнародні організації;

2.3.2) *приватні перекази* – перекази іноземних робітників, фахівців, родичів на батьківщину.

3. Доходи. Стаття “Доходи”: *Оплата праці* включає заробітну плату й інші доходи, отримані резидентами країни за роботу, виконану за межами її економічної території (мешканці прикордонних районів, сезонні робітники, персонал міжнародних організацій тощо). *Доходи від інвестицій* охоплюють надходження та сплату доходів від прямих, портфельних та інших інвестицій, а також надходження від резервних активів.

Структура платіжного балансу

4. Поточні трансферти_передача матеріальних та фінансових цінностей резидентам від нерезидентів і навпаки, яка не передбачає компенсації у вигляді певного вартісного еквівалента: приватні перекази, благодійна допомога в грошовій формі, грошові внески органів державного управління, технічна допомога (інформація Міністерства економічного розвитку та торгівлі), гуманітарна допомога (за інформацією Держмитслужби)

II. РАХУНОК ОПЕРАЦІЙ З КАПІТАЛОМ ТА ФІНАНСОВИХ ОПЕРАЦІЙ

2.1. Рахунок операцій з капіталом. Одержання або оплата капітальних трансфертів (трансферти на інвестиційні цілі, прощення боргу, перекази мігрантів тощо), придбання або реалізація нефінансових активів та прав власності (торгові марки, патенти, авторські права, права на видобуток корисних копалин та інші).

Структура платіжного балансу

2.2. Фінансовий рахунок. У фінансовому рахунку відображаються всі операції, в результаті яких відбувається перехід прав власності на зовнішні фінансові активи та вимоги країни, або, іншими словами, виникнення та погашення фінансових зобов'язань між резидентами та нерезидентами.

А. Прямі інвестиції: акціонерний капітал, реінвестовані доходи та інший капітал (кредити підприємствам прямого інвестування).

Б. Портфельні інвестиції: цінні папери, що дають право на участь у капіталі, та боргові цінні папери (облігації та інші довгострокові боргові цінні папери), інструменти грошового ринку (векселі, ноти тощо) та похідні фінансові інструменти.

Структура платіжного балансу

В. Інші інвестиції: торгівельні та банківські кредити, позики, включаючи кредити та позики МВФ та міжнародних фінансових організацій, угоди про фінансовий лізинг, готівкова валюта та депозити, а також інші короткострокові активи/пасиви

Резервні активи: монетарне золото, спеціальні права запозичення, резервна позиція в МВФ (25% квоти країни), активи в іноземній валюті, що складаються з готівкових коштів, депозитів, цінних паперів та інших вимог.

Баланс руху капіталів і кредитів – виражає співвідношення вивозу та ввозу державних і приватних капіталів, наданих і одержаних міжнародних кредитів. За економічним змістом ці операції поділяються на дві категорії:

- міжнародний рух підприємницького капіталу;
- міжнародний рух позикового капіталу.

Структура платіжного балансу

Платіжний баланс складається з двох підрозділів:

- а) надходження (кредит)** — це операції, які забезпечують країну додатковою іноземною валютою, тому у платіжному балансі перед ними ставлять знак «плюс». Кредит відповідає поняттю «доходи» і означає вплив за кордон цінностей, за які мають надійти платежі в дану країну. Кредитова частина відображає експорт товарів та послуг, одержані доходи та трансферти, приплив іноземної валюти (тобто її пропозицію), зменшення матеріальних та фінансових активів, збільшення пасивів;
- б) платежі (дебет)** — це операції, пов'язані з використанням запасу іноземної валюти, тому в платіжному балансі перед ними ставлять знак «мінус». Дебет відповідає поняттям «зобов'язання», «витрати» і означає приплив цінностей з інших країн до даної країни, за які резиденти повинні сплачувати за кордон. Дебетова частина відображає імпорт товарів і послуг, сплачені доходи та трансферти, використання іноземної валюти (тобто попит на неї), зменшення пасивів або збільшення активів.

Прибуткові (+) та витратні (-) статті балансу міжнародних рахунків

<i>Прибуткові статті (+)</i> <i>КРЕДИТ</i>	<i>Витратні статті (-)</i> <i>ДЕБЕТ</i>
Експорт товарів та послуг	Імпорт товарів та послуг
Приток капіталу	Вивіз капіталу
• Приватні та державні дари із-за кордону	• Дари за кордон
◆ Транспортні послуги, що надані нерезидентам	• Використання транспорту інших держав
• Витрати іноземних туристів в даній країні	◆ Витрати на туризм за рубежем
◆ Військові витрати інших держав	◆ Військові витрати за кордоном
◆ Проценти та дивіденди, отримані із-за кордону	• Проценти та дивіденди, що виплачуються нерезидентам
◆ Продаж активів даної країни нерезидентам	◆ Придбання іноземних активів (наприклад, акцій, облигації та нерухомості)
◆ Депозити нерезидентів в депозитних установах даної країни	◆ Депозити в іноземних депозитних установах
• Продаж золота нерезидентам	• Придбання золота за кордоном
◆ Продаж національної валюти	• Купівля іноземної валюти

Методика МВФ

Методологія складання платіжного балансу

визначається за допомогою міжнародного стандарту – *“Керівництво з платіжного балансу”*, що

розробляється і періодично публікується МВФ.

Останнє, п'яте видання Керівництва опубліковано у 1993 р. Прийнята МВФ система класифікацій статей платіжного балансу використовується країнами-членами Фонду як основа національних методів класифікації. Однак платіжні баланси промислово розвинутих країн і країн, що розвиваються, суттєво відрізняються як за методикою складання, так і за змістом. Схеми платіжних балансів, прийнятих сьогодні МВФ і ОЕСР, враховують спільні риси, притаманні всім розвинутим країнам, і водночас дають змогу кожній країні вносити свої корективи.

Методика МВФ

Сучасна класифікація статей платіжного балансу за методикою МВФ:

A. Поточні операції

- Товари
- Послуги
- Доходи від інвестицій
- Інші послуги та доходи
- Приватні односторонні перекази
- Офіційні односторонні перекази

B. Прямі інвестиції та інший довгостроковий капітал

- Прямі інвестиції
- Портфельні інвестиції
- Інший довгостроковий капітал

Методика МВФ

A. Поточні операції

Товари

Послуги

Доходи від інвестицій

Інші послуги та доходи

Приватні односторонні перекази

Офіційні односторонні перекази

Разом: A. Баланс поточних операцій

B. Прямі інвестиції та ін. довгостроковий капітал

Прямі інвестиції

Портфельні інвестиції

Інший довгостроковий капітал

Разом: A+B (відповідає концепції базисного балансу в США)

Баланс поточних рахунків країн з найбільшим додатним сальдо, 2009 р., млрд. дол.

Країни	Товари та послуги		Чистий дохід	Чисті поточні трансферти	Сальдо балансу поточних рахунків,(+)
	експорт	імпорт			
Китай	1333,3	1113,3	43,3	33,7	297,1
Німеччина	1376,9	1212,1	47,4	-46,6	165,5
Японія	673,6	650,4	131,3	-12,4	142,2
Норвегія	160,7	104,5	-1,7	-4,4	50,1
Росія	344,9	253,2	-39,5	-2,9	49,4
Швейцарія	280,2	243,8	14,9	-12,3	38,9
Нідерланди	518,1	459,2	-12,0	-10,3	36,6
Сінгапур	364,3	325,6	-3,1	-3,0	32,6
Швеція	194,5	165,3	7,3	-5,1	31,5
Таїланд	180,7	155,8	-7,5	4,5	21,9

Баланс поточних рахунків країн з найбільшим від'ємним сальдо, 2009, млрд. дол.

Країни	Товари та послуги		Чистий дохід	Чисті поточні трансферти	Сальдо балансу поточних рахунків, (-)
	<i>експорт</i>	<i>імпорт</i>			
США	1570,8	1945,7	121,4	-124,9	-378,4
Іспанія	346,9	374,3	-42,1	-10,9	-80,4
Італія	509,8	520,6	-38,5	-16,9	-66,2
Франція	617,3	663,2	31,8	-37,8	-51,9
Австралія	234,3	242,3	-39,4	-0,4	-47,8
Канада	383,8	407,7	-12,6	-1,9	-38,4
Великобританія	595,9	650,8	40,7	-22,8	-37,1
Греція	59,2	84,2	-12,5	1,7	-35,9
Бразилія	180,7	174,7	-33,7	3,3	-24,3
Португалія	67,3	83,3	-10,9	2,9	-23,9

Методика МВФ

С. Короткостроковий капітал

Д. Помилки та пропуски

Підсумок: $A + B + C + D$ відповідає концепції ліквідності в США

Е. Компенсуючі статті

Переоцінка золотовалютних резервів, розподіл і використання СПЗ.

Ф. Надзвичайне фінансування

Г. Зобов'язання, що складають валютні резерви іноземних офіційних органів.

Підсумок $A + B + C + D + E + F + G$ відповідає концепції офіційних розрахунків в США

Н. Підсумкова зміна резервів

- СПЗ
- Резервна позиція в МВФ
- Інші вимоги
- Кредити МВФ

Взаємозв'язок рахунків платіжного балансу

Міжнародна платіжна позиція країни (правило Вальраса)

$$IM = X + NA + NR,$$

де IM – імпорт країни, X – експорт, NA (net assets) – чисті продажі активів (різниця вартості активів, проданих іноземцям і куплених у них), NR (net interests) – чисті платежі відсотків (різниця вартості відсотків на вкладений капітал, отриманих з-за кордону, і виплачених іноземцям)

$$IM - X - NR = NA, \text{ де}$$

ліва сторона – поточний баланс, права – баланс операцій з капіталом

Для врегулювання незбалансованості платіжного балансу використовуються офіційні резерви (OR) ЦБ країни:

$$IM - X - NR = NA \pm OR$$

Концепції платіжного балансу

Теорія механізму потоків готівки

Д.Юм “Про торговельний баланс”:

- Усі розрахунки по зовнішньоторговельних операціях здійснюються у готівковій формі;
- Існує прямий зв'язок між обсягом грошової маси та рівнем цін;
- Експортні та імпорتنі ціни залежать від відносних цін на світових ринках.

Дж.С.Міллер:

Приплив готівки веде до зниження відсоткових ставок, має наслідком відплив капіталів з країни та корекцію валютного курсу;

Облікова ставка стає важливим інструментом захисту золотовалютних резервів та валютного курсу

Концепції платіжного балансу

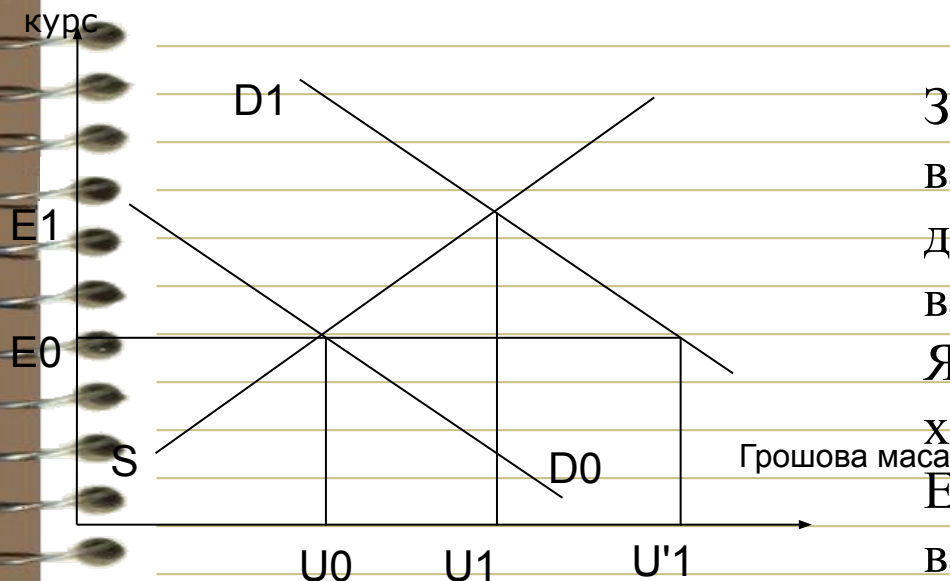
Концепція еластичності

- Стосується більшою мірою торгівельного балансу, розглядає зв'язок між девальвацією національної валюти і торгівельним балансом залежно від еластичності попиту і пропозиції до зовнішнього обміну.
- Вплив зміни обмінного курсу на кількісну рівновагу двох взаємодіючих валют залежить від еластичності наявних кривих попиту та пропозиції
- В сучасних умовах еластичність попиту на імпорт є низькою внаслідок високої його необхідності для країн, а попит на експорт є відповідно більш еластичним
- За зростання попиту на іноземну валюту ЦБ підтримуватиме додаткову пропозицію іноземної валюти у розмірі $U^1 - U_0$
- Якщо ця тенденція набуде сталого характеру, ЦБ переходитиме до ціни E_1 , девальвуючи національну валюту по відношенню до іноземної

Концепції платіжного балансу

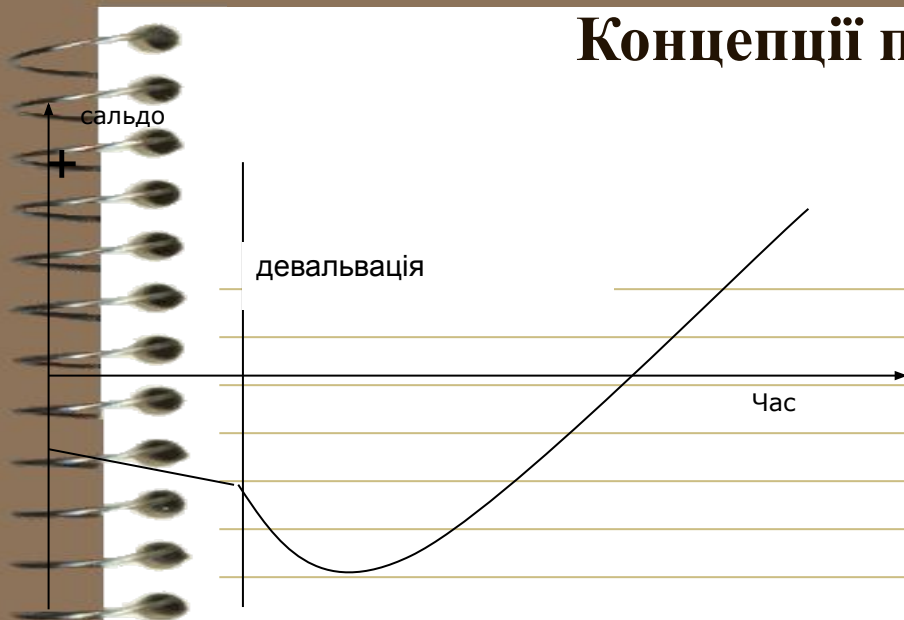
Ефект J-кривої

- За нееластичного попиту початково відбудеться зростання дефіциту торговельного балансу внаслідок подорожчання імпорту, девальвації валюти і підвищення попиту на іноземну грошову одиницю.
- З часом еластичність підвищується і торговельний баланс покращується

За зростання попиту на іноземну валюту ЦБ підтримуватиме додаткову пропозицію іноземної валюти у розмірі $U'1 - U0$. Якщо ця тенденція набуде сталого характеру, ЦБ переходитиме до ціни $E1$, девальвуючи національну валюту по відношенню до іноземної

Концепції платіжного балансу

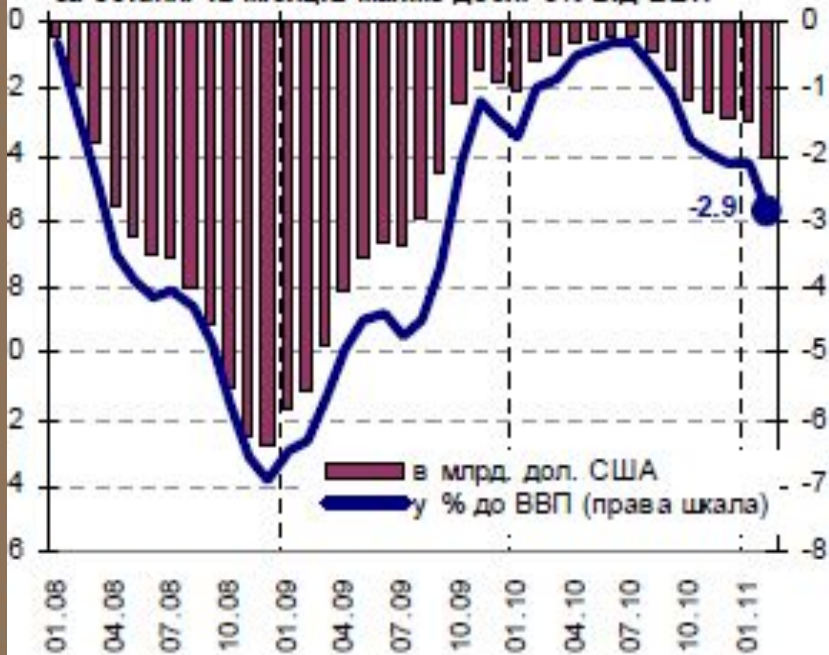

Ефект J-кривої

За нееластичного попиту початково відбудеться зростання дефіциту торговельного балансу внаслідок подорожчання імпорту, девальвації валюти і підвищення попиту на іноземну грошову одиницю.

З часом еластичність підвищується і торговельний баланс покращується

Кумулятивний дефіцит поточного рахунку за останні 12 місяців майже досяг 3% від ВВП

2011 р., 1 квартал: погіршення стану поточного рахунку, дефіцит майже у 3% ВВП

Зростання експорту на 46% (продукція чорної металургії, хімічної промисловості, машинобудування – в основному за рахунок підвищення економічної активності в РФ)

Зростання імпорту на 63% (за рахунок збільшення імпорту газу – зростання обсягів закупівель у 2,4 рази в порівнянні з минулим періодом та ціни на 12,5% та продукції машинобудування, зокрема автомобілів – покращення економічної активності в Україні)

Концепції платіжного балансу

Абсорбційний підхід

- Торгівельний баланс розглядається як різниця між тим, що виробляється у країні, та тим, що споживається:
- $Y = C + I + G + (EX - IM)$, де
- C – споживання, I – інвестиції, G – державні витрати, разом – A (абсорбція)
- При $Y - A < 0$ (внутрішній попит перевищує внутрішнє виробництво) $EX - IM < 0$, зростає імпорт.
- За умов повної зайнятості єдиним шляхом покращення поточного рахунку стає зниження абсорбції
- За наявності безробіття A залишається сталим, Y зростатиме за рахунок збільшення EX .
- За умов здійснення девальвації поточний рахунок покращуватиметься, кінцевим результатом стане інфляція.

Концепції платіжного балансу

Монетарний підхід

- Якщо попит населення на гроші перевищує їх пропозицію з боку ЦБ, тоді він задовольняється припливом грошей з-за кордону.
- Якщо пропозиція грошей ЦБ перевищує попит на них, то гроші відпливають за кордон
- Попит на гроші: $L = k * P * Y$, де P – рівень внутрішніх цін, Y – реальний дохід
- Пропозиція грошей: $M = R + D$, де R – міжнародні резерви, а D – внутрішній кредит
- Позначимо $P = E * P_f$, де E – ціна іноземної валюти в національних грошах, P_f – рівень зовнішніх цін

Концепції платіжного балансу

Припускаємо $L = M$, $k * E * Pf * Y = R + D$ і отримуємо:

$$E(\%) + Pf(\%) + Y(\%) = R(\%) + D(\%), \text{ або}$$

$R(\%) - E(\%) = Pf(\%) + Y(\%) - D(\%)$, тобто процентні зміни резервів та обмінного курсу дорівнюють змінам зовнішньої інфляції плюс зміни реального доходу за мінусом процентних змін внутрішнього кредиту

У системі з фіксованим валютним курсом зростання внутрішнього кредитування буде супроводжуватися зменшенням резервів, скорочення внутрішнього кредиту означатиме зростання платіжного балансу та вирівнювання попиту і пропозиції на гроші

18.2. Принципи побудови платіжного балансу

- 1. Система подвійного запису:** ПБ базується на принципах бухгалтерського обліку: кожна економічна операція має подвійний запис – за кредитом однієї статті та дебетом іншої.
- 2. Економічна територія** – це географічна територія, що знаходиться під юрисдикцією уряду даної країни, у межах якої робоча сила, товари та капітал можуть вільно . Економічна територія не обов'язково збігається з кордонами, які визначені політично, вона складається з територій, що адмініструється урядом конкретної країни.
переміщуватись.
- 3. Ринкова ціна.** Сума грошей, заплачених за товар; для вартісного виміру операцій платіжного балансу використовуються світові ціни або внутрішні ціни виробників (експорт) чи оптові ціни (імпорт).

4. Резиденти й нерезиденти:

- резидент - економічний суб'єкт, що проживає на території даної країни більше року, має центр економічного інтересу, тобто здійснює господарську діяльність і економічні операції та має намір їх продовжувати.
- Нерезидент – юридична особа, яка здійснює економічну діяльність в одній країні, але зареєстрована в іншій або фізична особа, яка здійснює економічну діяльність в одній країні, але постійно проживає в іншій.

5. **Час реєстрації:** один і той же час запису в кредиті й дебеті при здійсненні угоди.

6. Розрахункова одиниця: МВФ рекомендує складати платіжний баланс у національній грошовій одиниці, а згодом перераховувати отримані показники в розрахункову одиницю - долар США за вільним ринковим курсом.

7. Чисті помилки та упушення: різниця між сумою за усіма кредитовими записами та сумою за усіма дебетовими записами, що відображає часові та вартісні розбіжності.

18.3. Економічна рівновага платіжного балансу

Умови рівноваги платіжного балансу:

- Нульове сальдо (рівність дебетової та кредитової частин)
- Повна зайнятість у країні
- Відсутність серйозних обмежень щодо міжнародних операцій

Рівновага платіжного балансу

Аналіз рівноваги ПБ ґрунтується на:

- Балансі поточних розрахунків;
- Базовому балансі;
- Балансі офіційних розрахунків.

Причини дисбалансів:

Сезонні;
Структурні – недостатня швидкість пристосування попиту на експорт та імпорт;
Циклічні;
Спекуляції та втеча капіталів;
Зміни валютного регулювання.

**Довгострокова
рівновага**

Нульове сальдо торгівлі товарами та послугами (поточного рахунку ПБ)

$$IM - X - NR = 0$$

**Середньострокова
рівновага**

Нульове сальдо базового балансу (сальдо поточного рахунку + сальдо рахунку капіталу)

$$IM - X - NR - NA = 0$$

**Короткострокова
рівновага**

Нульове сальдо рахунку офіційних резервів (сальдо поточного рахунку + сальдо рахунку капіталу + сальдо резервів)

$$IM - X - NR - NA - OR = 0$$

Економічна рівновага платіжного балансу

Короткострокова
рівновага
(до 1 року)

Середньостроков
а
рівновага
(3-5 років)

Довгострокова
рівновага
(понад 5 років)

Визначається
чистим балансом
рахунку
офіційних
резервів

Визначається
базисним
балансом

Визначається
чистим балансом
поточного
рахунку

15 країн з найбільшими резервами у 2008 році

	Усього резервів (млрд. дол.)		Частка у світових резервах (%)		Зміна за імпорту		Місяці
	2007	2008	2007	2008	рік (%) 2007-08	2008	
Китай	1.546	1.966	25.8		27.1	18.2	
Японія	973	1.031	13.5		5.9	13.2	
Росія	479	427	5.6		-10.8	10.8	
США	278	294	3.9		5.9	1.1	
Індія	277	257	3.4		-6.9	7.9	
Республіка Корея	263	202	2.6		-23.2	4.5	
Бразилія	180	194	2.5		7.5	8.5	
Гонконг, Китай	153	183	2.4		19.5	4.0	
Сінгапур	163	174	2.3		6.9	4.6	
Алжир	115	148	1.9		28.8	...	
Німеччина	136	139	1.8		1.9	0.9	
Таїланд	87	111	1.5		26.9	6.0	
Італія	94	106	1.4		12.3	1.5	
Франція	115	103	1.4		-10.5	1.2	
Лівія	83	96	1.3		15.7	38.7	

Платіжний баланс країн світу ¹⁾
(мільйонів доларів США)

	Рахунок поточних операцій	зокрема				Рахунок операцій з капіталом	Фінансовий рахунок	Резервні активи ²⁾	Чисті помилки і пропуски
		товари	послуги	доходи від інвестицій і оплата праці	Поточні трансферти				
Австрія	10259	641	12804	-1830	-1355	-930	-9049	862	-1142
Білорусь	-1511,6	-2398,4	812,3	-107,3	181,8	70,5	1707,3	-16,2	-250,0
Бельгія	7855	3915	4924	6121	-7104	-480	-8091	-156	871
Болгарія	-5009,8	-6809,4	931,8	47,2	820,6	227,9	6815,6	-2287,6	253,9
Угорщина	-6194	-511	1323	-7337	331	781	9881	-1102	-3366
Данія	6696	2906	6797	1412	-4419	-42	-3703	5922	-8873
Ірландія	-9095	31888	-9338	-31101	-544	283	10732	112	-2032
Іспанія	-106344	-100729	27963	-26454	-7125	7831	102582	-578	-3490
Норвегія	55213	59721	1438	-2574	-3372	-146	-38357	-5475	-11235
Польща	-11084	-7004	2217	-14500	8203	2105	12111	-2489	-643
Республіка Молдова	-391,6	-1591,5	4,2	400,6	794,9	-22,8	318,1	-8,9	105,2
Фінляндія	12214	11412	2153	260	-1612	199	-15078	4321	-1656
Швейцарія	56379	5038	23194	38468	-10321	-2712	-69953	-370	16656
Швеція	28413	21415	10600	1095	-4696	-2585	-32882	-1289	8343

¹⁾ Джерело інформації: «Balance of Payments Statistics Yearbook». 2009. IMF. Washington.

²⁾ Включаючи пов'язані з ними статті (використання кредитів і позик МВФ, інші офіційні зобов'язання).

18.4. Фактори, що впливають на стан платіжного балансу

1. Нерівномірність економічного і політичного розвитку країн, міжнародна конкуренція.
2. Циклічні коливання економіки.
3. Зростання закордонних державних витрат, пов'язаних із мілітаризацією економіки і військовими витратами.
4. Посилення міжнародної фінансової взаємозалежності.
5. Зміни в міжнародній торгівлі.
6. Вплив валютно-фінансових факторів.
7. Негативний вплив інфляції.
8. Торгівельно-політична дискримінація певних країн.
9. Надзвичайні обставини – неврожай, стихійні лиха, катастрофи.

Економічні фактори, що впливають на платіжний баланс держави

Фактори	Спосіб впливу
Темп інфляції	В результаті надмірного підвищення цін товари та послуги, що виробляються в середині в країні, стають надмірно дорогими для покупців – нерезидентів. В силу цього підвищення скорочується рівень експорту. Одночасно із-за підвищення рівня цін імпортні товари стають все більш принадливими для покупців в порівнянні з товарами, що виробляються в цій країні. Це сприяє збільшенню обсягу імпортних операцій.
Реальний ріст ВВП	Високі темпи росту ВВП ведуть до збільшення обсягів імпорту товарів та послуг, Ця тенденція пояснюється тим, що високі темпи росту ВВП означають, що підвищується рівень прибутків в середині країни, частина яких може бути використана на імпорт. Низькі темпи росту ВВП, навпаки, приведуть до зниження рівня імпорту товарів та послуг.

Процентні ставки

Рівні процентних ставок впливають на потоки капіталу, що вливаються в ринок облігацій і використовуються для інвестицій в грошовий ринок. Якщо в країні підвищуються процентні ставки, то можна чекати збільшення притоку капіталу для інвестицій в облігації з високою прибутковістю та в інші інструменти грошового ринку. І навпаки, якщо процентні ставки знижуються, то можна чекати відтоку капіталу, тому що фінансові центри інших країн стають більш принадливими для інвесторів.

Валютний курс “спот”

Валютний курс “спот” впливає на :

- Відносну вартість імпортних товарів в порівнянні з вартістю товарів, що вироблені в середині в країні.
- На відносну вартість експортних товарів в порівнянні з товарами інших країн (в країнах – імпортерах). Високий курс іноземної валюти перешкоджає проведенню імпортних операцій та сприяє проведенню експортних операцій. І навпаки, низький курс іноземної валюти створює сприятливі умови для імпорту та перешкоджає експорту.

18.5. Регулювання платіжного балансу.

Методи врівноваження платіжного балансу можуть бути

1) національними (внутрішніми). У свою чергу національні методи поділяються на:

1.1) ринкові методи (фінансові, валютні, грошово-кредитні) передбачають зміни валютних курсів, цін, доходів, процентних ставок, грошової маси тощо. До ринкових методів можна віднести:

1.1.1) продаж іноземних та національних цінних паперів за іноземну валюту (наприклад, розміщення облігацій державної скарбниці у центральних банках інших країн);

1.1.2) вплив на темп інфляції в країні через зміну процентних ставок, контроль за заробітною платою та рівнем цін;

Методи врівноваження платіжного балансу можуть бути

1.1.3) зміни в структурі експорту (шляхом урізноманітнення товарного асортименту та перерозподілу ресурсів на користь продукції, конкурентноздатної на світовому ринку);

1.1.4) зміни валютного курсу (зниження курсу національної валюти сприяє здешевленню вітчизняної продукції на міжнародних ринках і подорожчання імпортованих товарів; тому девальвація призводить до розширення експорту та скорочення імпорту);

1.1.5) використання країною своїх золотовалютних резервів (у певних межах, щоб не призвести до їх вичерпання та негативних наслідків у макроекономічному середовищі).

Методи врівноваження платіжного балансу можуть бути

1.2.) неринкові (адміністративні) методи, які передбачають регламентацію зовнішньо економічних операцій за допомогою нормативних актів та органів державного контролю. Наприклад, вплив на потоки зовнішньої торгівлі та рух капіталу між країнами може здійснюватися за допомогою протекціоністської політики уряду, яка включає запровадження тарифів, квот, ліцензій, субсидій тощо;

2) міждержавними (зовнішніми) методами:

2.1) позики інших країн та використання світового ринку позичкових капіталів (кредити банківських консорціумів, облігаційні позики);

2.2) ввезення підприємницького капіталу;

Методи врівноваження платіжного балансу можуть бути

2.3) позики міжнародних фінансових організацій (МВФ надає країнам-учасникам резервні кредити у межах 25 % їх квот);

2.4) іноземна допомога (пільгові кредити, подарунки, субсидії, надані іншими країнами).

Регулювання платіжного балансу за допомогою ринкових методів передбачає поєднання двох протилежних комплексів заходів:

- *рестрикційних* – кредитні обмеження, у т. ч. підвищення процентних ставок, стримування росту грошової маси;
- *експансіоністських* — стимулювання експорту, девальвація.

18.6. Платіжний баланс України

Особливості формування платіжного балансу в Україні

До 1993 р. статистика міжнародних операцій України була представлена торговельним балансом, балансом фінансових ресурсів та валютним планом країни

Від 17 вересня 1993 р. на Національний банк України було покладено відповідальність за складання узагальненого платіжного балансу України.

Розробка і складання платіжного балансу базуються на єдиній методології відповідно до стандартної класифікації компонентів і структури зведеної інформації. За формою складання платіжний баланс України визначається як зведений статистичний звіт (за певний період часу) про здійснення міжнародних операцій українських резидентів з резидентами інших країн світу

Особливості формування платіжного балансу в Україні

Інформаційну базу платіжного балансу (як і в світовій практиці) становлять такі джерела:

- дані банківської системи про надходження платежів з-за кордону і здійснення платежів за кордон (фінансові операції з нерезидентами);
- інформація про пересування товарних потоків через кордон (міжнародна торгівля);
- статистичні спостереження підприємств та організацій з метою збирання повної та додаткової інформації (статистична звітність експортерів та імпортерів продукції, інвесторів, та одержувачів іноземних інвестицій тощо).

Особливості формування платіжного балансу в Україні

Національний банк України складає платіжний баланс, який базується на основі м/н операційній системі звітності (ITRS-international transaction reporting system), яка була розроблена у січні 1993 р. Операції звітуються у початковій валюті, накопичуються та кодуються у відповідності з BPM5 стандартною класифікацією

У 2000 р., згідно з уточненням Міністерством економіки та з питань європейської інтеграції України, відбулося коригування статей "Трансферти" та "Послуги" платіжного балансу, здійснено даних щодо обсягів технічної допомоги, що отримала Україна від нерезидентів у 2000 році.

Особливості формування платіжного балансу в Україні

У 2003 році відбулося коригування даних платіжного балансу в частині імпорту товарів та імпорту послуг зумовлено удосконаленням методики коригування обсягів імпорту товарів до цін FOB. Коригування імпорту товарів здійснено на підставі даних вибіркового обстеження Держкомстату України щодо вартості страхування та фрахту в імпорті товарів за 2002 рік та оцінки вартості транспортування туркменського газу. Оцінка вартості послуг фрахту, що були надані нерезидентами України, включена до імпорту послуг вантажного транспорту

Особливості формування платіжного балансу в Україні

У 2004 – 2005 рр. обсяги експорту/імпорту за статтею "Подорожі" були перераховані згідно з новою методикою, яка базується на **квартальних даних про кількість іноземців, які в'їхали в Україну та громадян України, що виїхали за кордон** (у розрізі країн світу та мети поїздки), середні витрати одного подорожуючого та середню тривалість поїздки.

Джерелом інформації є:

- дані статистичних спостережень Адміністрації державної прикордонної служби України (середні витрати та тривалість: відшкодування витрат на відрядження в межах України та за кордон);
- дані державних статистичних спостережень Держкомстату України, дані Державної служби туризму та курортів Міністерства культури та туризму України, дані ЗМІ та мережі Internet

Особливості формування платіжного балансу в Україні

Відповідно до рекомендацій технічної місії МВФ з питань статистики платіжного балансу обсяги фіктивних операцій з акціями українських підприємств, які здійснювалися з метою вивезення капіталу, за 2004 рік були перенесені з статті "Портфельні інвестиції, вітчизняні цінні папери" до статті "Інші інвестиції, активи".

Дані статті платіжного балансу України за 2006 рік "Прямі інвестиції в Україну" скориговані в результаті уточнення обсягів прямих інвестицій, здійсненого при складанні міжнародної інвестиційної позиції станом на 01.01.2007 року, з використанням переглянутих даних Державного комітету статистики України

Чинники зміни статей поточного рахунку

- 2008 р. - укріплення гривні та погіршення конкурентоспроможності українських товарів (металургія, хімічна промисловість) та несприятлива кон'юнктура товарів на зовнішніх ринках;
- до початку 2009 р. – девальвація гривні та спостереження ефекту J-кривої (додатне сальдо на у 2-у кварталі 2010 р.);
- 2010 р. - вплив на баланс товарів зростання цін на енергоносії, на баланс послуг – зростання тарифів на транспортування газу;
- Зростання обсягів експорту на 29% (найбільше – чорна металургія 42,7%, машинобудування 33% - переважно до РФ); частка РФ у експорті зросла до 25,7%, ЄС до 26,5%;

Чинники зміни статей поточного рахунку

Зростання імпорту на 36,2% (переважно енергетичний, 32,4% імпорту; продукції машинобудування – 20,8% імпорту); частка РФ в імпорті – 36,4%;

- 2009 р. – зростання виплат за кредитами, насамперед банків;
- Доходи – зростання оплати праці, виплати за інвестиціями та кредитами майже без змін, оскільки масштабних інвестицій після 2008 р. Україною не робилося;

Заходи цього періоду – експансіоністські: девальвація, стимулювання експорту

Чинники впливу на фінансовий рахунок ПБ

- 1) 2006 – 2008 рр. – зростання ПІІ та портфельних інвестицій, торгівельних та банківських кредитів (споживче кредитування та зростання імпорту); збільшення процентної ставки та притік портфельних інвестицій;
- 2) 2009 р. – зменшення темпів припливу ПІІ в Україну, відтік портфельних інвестицій, збільшення обсягів кредитів банків та компаній;
- 3) 2010 р. – покращення ПІІ в Україні, притік портфельних інвестицій (загалом – 58,0 млрд. дол. США, або 1267 дол. на одну особу): зростання процентної ставки, покращення інвестиційного клімату (політичний чинник), співпраця з МВФ, вільна ліквідність на світових фінансових ринках;
- 4) 2010 р. – зростання обсягів запозичень Уряду (2,5 млрд. ОЗДП, 2 млрд. - кредит ВТБ, 1,2 млрд. за рахунок купівлі ОВДП нерезидентами);

Чинники впливу на фінансовий рахунок ПБ

- 5) 2010 р. – активне залучення коштів реальним сектором (довгострокові кредити та облігації для фінансування ЄВРО 2012);
- 6) 2010 р. – скорочення заборгованості банківського сектору;
- 7) 2010 р. – зростання обсягів вимог за торгівельними кредитами в порівнянні з їх заборгованістю – через відновлення експорту;

Засоби регулювання: рестрикційні – зростання процентної ставки, контроль грошової маси (обмеження денного обміну валюти, реєстрація іноземних інвестицій, валюта під реальний імпорт, зростання норм резервування під валютні кредити, обмеження коливань курсів згідно з Меморандумом з МВФ)